

Hidrojeolojinin Türkiye’de Kurumsallaşma Tarihinden Bazı Kesitler

İklim krizi, nüfus artışı, sanayileşme vb. faktörlerin etkisiyle büyük bir baskı altında kalan suyun kamu yararı ve bilimsel ilkeler temelinde yönetilmesinin en önemli araçlarından biri hidrojeolojidir. Oda Genel Kurulumuzda alınan karar doğrultusunda Oda Ana Yönetmeliğinde yapılan değişiklik ile Hidrojeoloji Mühendisliği kapsamındaki hizmetler Odasal yetki ve sorumluluklar açısından ulusal mevzuatta daha tanımlı bir hale getirilmiş oldu. Ülkemizde hidrojeolojik araştırmaların tarihi daha eskilere uzansa da bu alandaki kurumsal yapılanma tarihi 1950’lerde başlamaktadır. Bu çalışmada; hidrojeolojinin, özellikle kamu yönetimindeki kurumsallaşma sürecine ait idari ve tarihi değeri olan belgelerin araştırılıp bulunması ve okuyuculara sunulması; birer miras ögesi olan bu belgelerin “Odamızın ve mesleğimizin hafızasında” varlığını sürdürmesi ve gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır.

Bahattin Murat Demir
İzmir Büyükşehir Belediyesi
bmuratdemir@gmail.com

Sami Ercan
Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı,
Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü
samiercan0642@gmail.com

Mustafa Aktan
Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı,
Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü
mustiaktan@hotmail.com

Harun Öztaşkın
Dikmen-ANKARA
harunoztaskin@hotmail.com

Dergimizin bu sayısındaki “Tarihten Notlar” köşesini iki nedenden dolayı hidrojeolojinin ülkemizdeki kurumsallaşma sürecine ait arşiv bilgilerine ayırmak istedik. Birincisi son yıllarda UNESCO ve diğer organizasyonların iklim krizi, su yönetimi ve kuraklık, toplumsal cinsiyet eşitliği ile kalkınma konularını bütünleşik bir şekilde ele alan değerlendirmelerinin yaygınlaşması ki buna paralel olarak 78. Türkiye Jeoloji Kurultayının ana temasının “Su, Kuraklık, İklim Değişikliği ve Jeoloji” olarak belirlenmesidir. İkincisi ise kısa bir süre önce Hidrojeoloji Mühendisliği hizmetlerine yapılan vurguları içeren Odamız Ana Yönetmeliğindeki değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlanmış olmasıdır (Resmi Gazete: 10/4/2026-33220). Dünyada ve ülkemizde suyun her boyutuyla öne

Sekil 1: “Nafia Vekâleti Teşkilât Ve Vazifelerine Dair Kanun” un yayımlandığı Resmi Gazetenin sayfa görünümü

Şekil 3: " İ.T.Ü. Hidrojeoloji Enstitüsü Yönetmeliği'nin yayımlandığı Resmi Gazetenin sayfa görünümü.

Enstitünün Danışma Kurulu yapısı 2 yıl sonra Resmi Gazetede yayımlanan bir Yönetmelikle yeniden düzenlenerek üye sayısı genişletilmiştir (Resmi Gazete:03/08/1954-8771). Diğer yandan İstanbul Teknik Üniversitesi 1954 yılı Bütçe Kanunu'nun yayımlandığı Resmi Gazeteden, Hidrojeoloji Enstitüsünde 12 personelin çalıştığını ve Enstitünün her çeşit masrafları için 120.000 TL ayrıldığını öğrenmekteyiz (Resmi Gazete:02/03/1954-8647; Şekil 4).

Hidrojeoloji Enstitüsü		
Memuriyetin nev'i		
	Aded	Ücret
5 Memur	1	300
»	1	250
4 Yabancı D'î Bîlir Daktilo	2	300
5 Arşivci	1	250
3 Şoför	2	200
»	1	225
6 Hademe	2	100
	12	

Şekil 4: İstanbul Teknik Üniversitesi 1954 yılı Bütçe Kanunu'nda Hidrojeoloji Enstitüsü personel bilgilerinin yayımlandığı Resmi Gazetenin sayfa görünümü.

03.07.1962 tarih ve 11144 sayılı Resmi Gazetede ise "İ.T.Ü. Maden Fakültesine bağlı Hidrojeoloji Enstitüsü Yönetmeliği"ni yayımlamıştır. Bu yönetmeliğin en dikkat çekici yönü ise 1952 Yönetmeliğinde Enstitü Müdürü olabilmek için "İTÜ Profesörü" olmak yeterli görülmüşken anılan Yönetmelikte Müdürün sadece "Tatbiki Jeoloji Kürsüsü öğretim üyeleri arasında" seçilebilmesine imkan tanınmıştır.

1960'lı yılların kurumsallaşma adına atılan adımlarından biri de 28/09/1967 tarihli ve 12711 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile "Uluslararası Hidrojeologlar Birliğinin Statüsüne uyularak 'Uluslararası Hidrojeologlar Birliği Türk Millî Komitesi'nin kuruluşudur (Şekil 5). Kurulan Milli Komitenin Müşavir Üyelikleri arasında TMMOB'yi temsilen İnşaat, Maden ve Ziraat Mühendisleri Odalarına birer üyelik verilirken o tarihte Odamız mevcut olmadığından mesleğimiz adına "Jeologlar Birliğine" bir üyelik verilmiştir.

Uluslararası Hidrojeologlar Birliği Türk Millî Komitesi Statüsü Madde 1 — Uluslararası Hidrojeologlar Birliğinin Statüsüne uyularak «Uluslararası Hidrojeologlar Birliği Türk Millî Komitesi» kurulmuştur. Madde 2 — Bu statüde anılan birliğin statüsü gereğince «Uluslararası Hidrojeologlar Birliği» yerine «Birlik» ve «Uluslararası Hidrojeologlar Birliği Türk Millî Komitesi» yerine de «Türk Millî Komitesi» tabirleri kullanılmıştır. Madde 3 — Türk Millî Komitesinin çalışma konuları şunlardır: a) Birlikçe alınacak kararlara millî teşkilâta intikal ettirilmesi ve bu maholda memleketimizde yapılacak çalışmalar ile edilecek sonuçların Birliğin merkez bürosuna bildirilmesi. b) Birliğin; hidrojeoloji ve her türlü yeraltı suları ile ilgili konularda yayımladığı, bilimsel neşriyatın temini ve millî teşkilâta intikal ettirilmesi. c) Uluslararası Genel Kurul toplantılarında ve kongrelerde Türkiye'yi temsil ederek delegelere seçilmesi ve bu delegelere kimlik belgeleri verilmesi. d) Birliğin istiyeceği hidrojeoloji ve her türlü yeraltı suları çalışmalarıyla ilgili bilginin temini edilerek gönderilmesi. Madde 4 — Türk Millî Komitesi: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşarının veya tevkil edeceği bir müavin başkanlığında: DSİ den 2 temsilci ETİ den 1 » MTA den 1 » İTÜ den 1 » ve bir de Genel Sekreter olmak üzere 7 üyeden ibarettir. Genel Sekreter DSİ, Yeraltı suları Dairesi Başkanıdır. Madde 5 — İşimleri aşağıda yazılı idare ve teşekküllerin temsilcileri Millî Komitenin Müşavir üyesidir: Dişleri Bakanlığının bir temsilcisi, Millî Savunma Bakanlığının, Harita Genel Müdürlüğünün bir temsilcisi, Türkiye'deki Teknik Üniversite ve Üniversitelerin; jeoloji, hidrojeoloji, mühendislik jeolojisi, sondaj tekniği ve hidrolik profesörleri veya doçentleri Teknik Üniversitelerin Hidrojeoloji Enstitüsü Müdürleri Ziraat Fakülteleri Kültür Teknik Profesörleri veya doçentleri Teknik okulların jeoloji, hidrojeoloji, sondaj tekniği ve hidrolik öğretmenleri, Meteoroloji Umum Müdürlüğü temsilcisi,	kabul edilmiştir. Dişleri Bakanlıktan : Karar Sayısı : 3613 1 — Tahran Başkonsolosluğuna tevdiye memur Elçi İhsan Öymen, Strasbourg Başkonsolosluğuna tevdiye memur Elçi Nihal Dinc, Halep Başkonsolosluğuna tevdiye memur Maslahatgüzar Şevket Uluçman, Kopenhag Büyükelçiliğinde Maslahatgüzar Saadî Samet, Brüksel Başkonsolosluğuna tevdiye memur Maslahatgüzar Emin Şerif Köçükcü, Roma Büyükelçiliğine Maslahatgüzar Asaf İnan, Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilâtı nezdinde Türkiye Daimi Delegeğinde Maslahatgüzar Fahir Melek, Küstenice Başkonsolosluğunda Birinci Sınıf Başkonsolos Mehmet Ali Tezcan, Ravelpindi Büyükelçiliği Müsteşarı Fırat Atase, Batum Başkonsolosluğunda Birinci Sınıf Başkonsolos Çetin Oran, Ruzviye Başkonsolosluğunda Birinci Sınıf Başkonsolos Haluk Bilgin, Oslo Büyükelçiliği Müsteşarı Yavuz Gür, Rodes Başkonsolosluğunda Birinci Sınıf Başkonsolos Lemi Kemal, Belgrad Büyükelçiliği Müsteşarı Ferihsun İnan, Amman Büyükelçiliği Müsteşarı Aliaddin Gülen, Gündüce Başkonsolosu Yavuz Çayır, Vashington Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Müsteşarı Hasan Uner, Emen Konsolosluğuna tevdiye memur Başkonsolos Cavit Tarakçı, Meknes Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Müsteşarı Vedat Ekmel, Vignana Büyükelçiliği Başkâtibi Polat Tazan, Marsilya Başkonsolosluğunda Birinci Sınıf Konsolos Balık Zeki Karaca, Bangkok Büyükelçiliği Başkâtibi İzzet Tunçbay, Tel Aviv Büyükelçiliği Başkâtibi Zeynel Çelik, Moskova Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Başkâtibi Ercül Gökçen, Lefkoşe Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Başkâtibi Orhan Kulu, Şam Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Başkâtibi Hilal Şimşir, Londra Başkonsolosluğunda Konsolos Yüceli Gemen, Tahran Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Başkâtibi Bilgin Uzun, Buenos-Aires Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Başkâtibi Hüseyin Çelen, Taipei Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Başkâtibi Bahir Tarıkahya, Tahran Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Başkâtibi Gücen Uzun, Milano Başkonsolosluğunda Müavin Konsolos Acar Gemen merhuse; Paris Büyükelçiliği Müsteşarı İhsan Tazan Kahire Büyükelçiliği Müsteşarına, Yeni Delhi Büyükelçiliği Müsteşarı Yılmaz İzzet Miliş Başkonsolosluğunda müayyet Birinci Sınıf Başkonsolosluğa, Akra Büyükelçiliği Müsteşarı Bahir Çelik Mekke Büyükelçiliği Müsteşarına, Bonn Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Müsteşarı Ertuğrul Oğuz Çarğan Tel-Aviv Büyükelçiliği Müsteşarına, Roma Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Müsteşarı Metin İsmailoğlu Gündüce Başkonsolosluğuna, Kahire Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Müsteşarı Ali İhsan Alp Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilâtı Nezdinde Türkiye Daimi Delegeğinde Ortasıcılık Müsteşarlığına, Lefkoşe Büyükelçiliğinde Ortasıcılık Müsteşarı Nusret Aktaş Marsilya Başkonsolosluğunda müayyet Başkonsolosluğa,
--	---

Şekil 5: "Uluslararası Hidrojeologlar Birliği Türk Millî Komitesi Statüsü" kararının yayımlandığı Resmi Gazetenin sayfa görünümü.

Hidrojeolojinin ülkemizdeki kurumsallaşma tarihinden bazı kesitler sunabilmeyi amaçladığımız bu araştırmada karşımıza çıkan "Jeologlar Birliği" bizler için tam bir sürpriz oldu. Jeoloji Mühendisliği örgütlülük tarihimizde "Jeologlar Birliği" adıyla bir yapılanmanın olduğunu duyan ve bilen meslektaşlarımız elbette vardır ancak bunun oldukça sınırlı olduğunu ve bu bilginin kaybolma riski taşıdığına inanmaktayız. Bu anlamda bir çağrımızı da tekrarlamak isteriz; son derece zengin tarihimizin ve kurum kültürünün korunması ve gelecek nesillere taşınabilmesi açısından sadece yazılı belgelere dayalı olarak bir arşiv çalışması yapmak yeterli olmayacaktır. Ülkemizde jeoloji bilimi ve mühendisliğinin bugününü etkileyen geçmiş olayların günümüze aktarılması için yazılı belgeler kadar "sözlü tarih" olarak nitelenen ve "yaşayan bireylerin belleğe dayalı anlatılarını-ya-

şam öykülerini de" kapsayacak çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Geçmiş değerlerimizi, bilgi ve deneyim birikimini geleceğe taşıyacak yazılı ve sözlü tarih çalışmaları sadece mesleki hafızanın korunmasına değil hem aidiyet duygusunun gelişmesine hem de mesleki dayanışmanın güçlenmesine önemli katkılar verecektir. Bu düşünceyle tüm meslektaşlarımızı bu konulardaki faaliyetlere daha fazla destek vermeye davet ediyoruz.

Kaynakça

- [1] <https://www.mta.gov.tr/v3.0/hizmetler/hidro-jeoloji>
- [2] Pamir H. N. Türkiye'de Kurulacak Bir Hidrojeoloji Enstitüsü Hakkında Rapor. Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni, IV, 1, 3-68 1953.